

αρχή

αρχή, η, ουσ. [<αρχ. ἀρχή], η αρχή. **1.** η αφητηρία, η έναρξη: «η αρχή της σχολικής περιόδου γίνεται κατά το μήνα Σεπτέμβριο». **2.** η εξουσία, η κυβέρνηση: «το τάδε κόμμα βρίσκεται στην αρχή δυο συνεχείς τετραετίες». **3α.** στον πλ. **οι αρχές**, οι εκπρόσωποι της πολιτικής, διοικητικής, εκτελεστικής, αστυνομικής εξουσίας και γενικά οι ανώτεροι αξιωματούχοι: «τη μεγάλη στρατιωτική παρέλαση παρακολούθησαν οι αρχές του έθνους». (Λαϊκό τραγούδι: *με κυνηγάνε μυστικοί, με τις αρχές τα βάζω. Για σένα και τα σίδερα της φυλακής τα σπάζω!*). **β.** οι ηθικοί κανόνες που ρυθμίζουν την εν γένει ζωή και συμπεριφορά ενός ατόμου: «στα χρόνια μας οι νέοι είχαν αρχές και σέβονταν τους ηλικιωμένους». (Ακολουθούν 34 φρ.)·

- *ακόμα στην αρχή είμαστε ή είμαστε ακόμα στην αρχή*, έκφραση για να τονίσουμε πως θα ακολουθήσουν και άλλες ωραίες ή δύσκολες στιγμές ή καταστάσεις. (Λαϊκό τραγούδι: *στα γαλανά της νύχτας μάκρη στόμα με στόμα ως την ψυχή. Με τους καημούς δεν βρίσκεις άκρη κι είμαστ' ακόμα στην αρχή*)·

- *άντε απ' την αρχή!* ή *άντε κι απ' την αρχή!* βλ. συνηθέστ. *φτου απ' την αρχή(!)*·

- *απ' την αρχή*, αμέσως, ευθύς, απ' την πρώτη στιγμή: «απ' την αρχή κατάλαβα πως δεν ήταν καλός άνθρωπος»·

- *απ' την αρχή ως το τέλος*, **α.** σε όλη την εξελικτική πορεία μιας δουλειάς ή μιας υπόθεσης: «απ' την αρχή ως το τέλος πήγε στραβά η δουλειά || απ' την αρχή ως το τέλος, μας έλεγε ψέματα»· συνεχώς: «απ' την αρχή ως το τέλος μιλούσε με το διπλανό του || απ' την αρχή ως το τέλος γελούσε και μας κορόιδευε»·

- *από μιας αρχής*, βλ. φρ. *απ' την αρχή*·

- *αρχή αρχή*, ακριβώς από εκεί από όπου αρχίζει κάτι: «στάσου εκεί, αρχή αρχή του κράσπεδου, για να μετρήσω ακριβώς την απόσταση»· βλ. και φρ. *στην αρχή*·

- *αρχηγού παρόντος, πάσα αρχή παυσάτω*, βλ. λ. *αρχηγός*·

- *αρχίζω απ' την αρχή*, βλ. φρ. *ξαναρχίζω απ' την αρχή*·

- *αρχίζω πάλι απ' την αρχή*, επαναλαμβάνω μια προσπάθειά μου αρχίζοντας από μηδενική βάση: «όταν αποτυχαίνω σε κάποια προσπάθειά μου, ανασκουμπώνομαι κι αρχίζω πάλι απ' την αρχή»·

- *δε βρίσκω ούτε αρχή ούτε τέλος*, βλ. φρ. *δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος*·

- *δεν έχει αρχή και τέλος*, βλ. φρ. *δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος*·

- *δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος*, λέγεται για πράγματα ασυνάρτητα, μπερδεμένα, περίπλοκα: «διαβάζω ένα βιβλίο και δεν μπορώ να βγάλω άκρη, γιατί δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος || δεν αποφασίζω να βάλω μια τάξη στο υπόγειο, γιατί εκεί μέσα δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος»·

- *είναι από σπίτι με αρχές*, βλ. λ. [σπίτι](#)·

- *είναι αρχή μου*, αποτελεί για μένα θεμελιώδη ηθική αξία: «είναι αρχή μου να μην προδίδω τους φίλους μου»·

- *είναι ζήτημα αρχής*, πρόκειται για κάτι που το θεωρώ ηθικό και ρυθμίζει την εν γένει συμπεριφορά μου: «για μένα είναι ζήτημα αρχής να μην υπεισέρχομαι στα προσωπικά των άλλων»·

- *είναι παλαιών αρχών*, εξακολουθεί να είναι προσκολλημένος στα παλιά πρότυπα, έχει σκουριασμένες ιδέες, δεν είναι μοντέρνος, σύγχρονος: «δεν μπορεί να καταλάβει τη νοοτροπία της σύγχρονης γενιάς, γιατί είναι παλαιών αρχών»·

- *είναι το τέλος μου και η αρχή (μου)*, (για πρόσωπα) είναι το παν για μένα: «αυτή η γυναίκα είναι για μένα το

τέλος μου και η αρχή». (Λαϊκό τραγούδι: *είσαι το άλφα μου και το ωμέγα μου είσαι το τέλος μου και η αρχή, η κάθε σκέψη μου κι όλα τα έργα μου απ' την αγάπη σου παίρνουν ψυχή*).

- *ενός ανδρός αρχή*, λέγεται στην περίπτωση που η εξουσία ασκείται από ένα μόνο πρόσωπο: «στη δημοκρατία δεν ισχύει το ενός ανδρός αρχή».

- *η αρχή είναι το ήμισυ του παντός*, μια καλή αρχή σε κάποια προσπάθεια ή έργο βάζει τα θεμέλια για την αίσια κατάληξη του.

- *(η) αρχή και (το) τέλος*, οτιδήποτε έχει τη μεγαλύτερη σημασία για κάτι, το παν, το άλφα και το ωμέγα: «η αρχή και το τέλος της υπόθεσης, αν θέλουμε να πετύχουμε, είναι να δεχθεί να χρηματοδοτήσει τη δουλειά μας ο τάδε».

- *η αρχή του κακού*, η αρχική αιτία που οδήγησε κάποιον σε καταστροφή: «η αρχή του κακού για τον ξεπεσμό σου ήταν η στιγμή που άρχισες να παίζεις χαρτιά».

- *η αρχή του τέλους*, η πρώτη αιτία μιας καταστροφής που εξελίσσεται ραγδαία: «αυτή η άστοχη κίνηση που έκανες ήταν η αρχή του τέλους για την επιχείρησή σου». (Λαϊκό τραγούδι: *επιτέλους, επιτέλους, έφτασ' η αρχή του τέλους*).

- *κάθε αρχή και δύσκολη*, το πρώτο, το αρχικό στάδιο κάθε προσπάθειας για την επίτευξη ενός σκοπού, είναι και το πιο δύσκολο: «στην αρχή της δουλειάς θα συναντήσουμε διάφορες δυσκολίες, γιατί κάθε αρχή και δύσκολη».

- *καλή αρχή!* **α.** ευχή σε κάποιον που ετοιμάζεται να ξεκινήσει μια δουλειά ή μια υπόθεση να έχει ευνοϊκή αρχή. **β.** λέγεται και ειρωνικά για κάποιον που, μετά από καιρό, αρχίζει πάλι να ενεργεί ή να συμπεριφέρεται με αρνητικό τρόπο ή για ηλικιωμένο άτομο, που αρχίζει να έχει τα πρώτα προβλήματα υγείας και έχουμε τη σιγουριά πως η κατάστασή του θα επιδεινωθεί: «για ένα διάστημα είχε κόψει το ποτό, αλλά τον είδα πάλι καθισμένο στο μπαράκι με μια μπουκάλια ούισκι μπροστά του. -Καλή αρχή! || μόλις βγήκα στη σύνταξη, άρχισαν τα διάφορα πονάκια. -Καλή αρχή!». Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το *άντε*.

- *καλή αρχή και καλό τέλος!* ευχή σε κάποιον που ετοιμάζεται να ξεκινήσει μια δουλειά ή μια υπόθεση, να έχει ευνοϊκή αρχή και εύκολο και πετυχημένο τέλος: «αύριο βάζω μπρος την καινούρια μου δουλειά. -Καλή αρχή και καλό τέλος!». Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το *άντε*.

- *κάνω αρχή ή κάνω την αρχή*, αρχίζω: «αύριο κάνω αρχή στην καινούρια μου δουλειά || ποιος θα κάνει την αρχή να τραγουδήσει;».

- *κάνω κακή αρχή*, αρχίζω άσχημα κάποια προσπάθειά για την επίτευξη ενός σκοπού: «ξεκίνησα με πολλές φιλοδοξίες αυτή τη δουλειά, αλλά έκανα κακή αρχή κι απέτυχα».

- *κάνω καλή αρχή*, αρχίζω καλά κάποια προσπάθειά μου για την επίτευξη κάποιου σκοπού: «αφού έκανε καλή αρχή στη δουλειά του, σίγουρα θα πετύχει, γιατί η αρχή είναι το ήμισυ του παντός».

- *κάνω μια νέα αρχή*, επιχειρώ εκ νέου να δημιουργήσω τη ζωή μου: «μετά τη χρεοκοπία του. όλοι οι φίλοι του τον ενισχύουν οικονομικά για να μπορέσει να κάνει μια νέα αρχή».

- *κατ' αρχάς*, αρχικά: «κατ' αρχάς θέλω να σ' ευχαριστήσω για τη βοήθειά σου».

- *κατ' αρχήν*, (ιδίως για κείμενο, πρόταση κ.λπ.) στα βασικά του σημεία: «συμφωνώ κατ' αρχήν μ' αυτό το νομοσχέδιο, έχω όμως ορισμένες επιφυλάξεις, που πρέπει να συζητηθούν». βλ. και φρ. *κατ' αρχάς*.

- *ξαναρχίζω απ' την αρχή*, επαναλαμβάνω μια προσπάθειά μου αρχίζοντας από μηδενική βάση: «έπεσε έξω, αλλά σκέφτεται να ξαναρχίσει απ' την αρχή». (Τραγούδι: *δε θα τη βρεις τη συνταγή για να σωθείς, όσο τα παλιά κι αν τα σκαλίζεις, το ξέρεις πάντα απ' την αρχή θα ξαναρχίζεις και θα 'σαι πάντα, θα 'σαι πάντα ατζαμής*).

- *πάλι απ' την αρχή!* βλ. φρ. *φτου απ' την αρχή!* (Λαϊκό τραγούδι: *είχα αράξει όμορφα πριν να βρεθείς μπροστά μου, μα τώρα πάλι απ' την αρχή ταλαιπωρίες στην ψυχή και ντέρτια στην καρδιά μου*).

- *στην αρχή* ή *στις αρχές*, στο πρώτο διάστημα, στις πρώτες στιγμές, αρχικά: «στην αρχή η μέρα ήταν καλή, αλλά στη συνέχεια χάλασε ο καιρός || στις αρχές νόμισα πως ήταν εύκολη δουλειά, αλλά στη συνέχεια αποδείχτηκε πολύ δύσκολη».

- *φτου, απ' την αρχή!* ή *φτου, κι απ' την αρχή!* **α.** δηλώνει την επανάληψη μιας δουλειάς, ενέργειας ή διαδικασίας, λόγω αποτυχίας της προηγούμενης προσπάθειας ή επειδή μας άρεσε: «αφού χάλασε η δουλειά, φτου κι απ' την αρχή! || αφού δεν πέρασες στο πανεπιστήμιο, φτου κι απ' την αρχή πάλι διάβασμα!». (Λαϊκό τραγούδι: *εγώ μια τέτοια νύχτα τη λαχτάρισα· φτου, κι απ' την αρχή, και παίρνω αμπάριζα!*). **β.** λέγεται ειρωνικά για κάποιον που, μετά από καιρό, αρχίζει πάλι να ενεργεί ή να συμπεριφέρεται με αρνητικό τρόπο: «είχε ορκιστεί πως θα κόψει τα χαρτιά, αλλά φτου κι απ' την αρχή τον είδα πάλι να μπαίνει στη λέσχη!». Από την εικόνα του ατόμου που ανασκουμπώνεται και φτύνει τις παλάμες του για να αρχίσει μια εργασία.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας